

Miljøministeriet, Departementet
E-mail: mim@mim.dk

København den 7. april 2022

Greenpeace hørings svar til Vandområdeplanerne 2021-27

Miljøministeriet har den 22. december 2021 sendt [Forslag til Vandområdeplanerne 2021-2027](#) i høring. Greenpeace har i den forbindelse følgende bemærkninger til planen:

Indledende bemærkninger

Målet for Vandområdeplanerne er at sikre "god tilstand" i Danmarks kystvande, søer, vandløb og grundvand, så vi lever op til EU's Vandrammedirektiv. Direktivets bestemmelser skal være opfyldt i år 2027, og det er ikke muligt for Danmark at udskyde fristen yderligere.

I Danmark betyder det, at de omkring 8000 vandområder, der på nuværende tidspunkt klassificeres som værende i moderat, ringe eller dårlig tilstand, som minimum skal bringes i god tilstand i løbet af de næste fem år. Miljøstyrelsen vurderer, at mange søer og vandløb er i fare for ikke at nå målet inden år 2027¹. For de danske kyster er udfordringen særlig stor, idet over 95 procent af kystområderne endnu vurderes at være i ringe eller dårlig økologisk og kemisk tilstand. Ingen kystområder klassificeres på nuværende tidspunkt som værende i høj økologisk tilstand.

Iltsvind dræber hav- og fiskelivet

På trods af at der er sket en kraftig reduktion af næringstofudledningerne siden 1990'erne, er udledningerne i Danmark fortsat alt for høje, og vi har endnu ikke set de ønskede effekter af næringstofindsatsen i de kystnære områder. Der finder i disse år fortsat kraftige og hyppige iltsvind sted, der dræber hav- og fiskelivet i de danske fjorde og kystområder.

¹ Miljøministeriet (2021) *MiljøGIS for basisanalyse for vandområdeplaner 2021-2027*
<https://miljoegis.mim.dk/spatialmap?profile=vandrammedirektiv3basis2019>

I kystvandene er der ikke sporet en forbedring i iltforholdene gennem de sidste 30 år. Iltindholdet i år 2020 var tværtimod blandt de lavest målte siden starten af 1980'erne². Samtidigt slår den nyeste rapport om de marine områders tilstand fra NOVANA fast, at der siden år 2012 kan spores en klar negativ tendens for miljøtilstanden i de indre farvande målt på algevækst, klorofylkoncentration og ålegræssets udbredelse³. Ålegræsset har været i markant tilbagegang i alle farvandstyper fra 1989-2019⁴. Som en konsekvens af dette og det faldende iltindhold, ses fald i bestanden af fisk, hvilket igen går ud over havpattedyr og fugle⁵. Den nyeste rapport fra DTU Aqua viser, at fiskebestandene er i tilbagegang nærmest over hele landet. Det gælder ikke mindst arterne skrubbe og ålekvabbe, der bruges som indikatorarter for tilstanden i de kystnære områder. Begge arter er gået signifikant tilbage⁶.

Landbrugets intensive produktion af dyr og foder er hovedårsag til kvælstofforurening

Årsagerne til næringsstofudledningerne er mange, og der bør sættes ambitiøst ind ved kilden for at reducere udledninger, der kan undgås - både når det gælder overløb fra rensningsanlæg, byggeprojekter med dumpning af slam og i landbruget.

Den altoverskyggende årsag til kystområdernes dårlige miljøtilstand er imidlertid udvaskning af næringsstoffer fra landbruget. Således stammer hele 70 procent af den landbaserede kvælstofudledning til de kystnære områder fra landbrugsdriften⁷. Hertil kommer den luftbårne ammoniakforurening fra landbruget, hvoraf omkring 80 procent stammer fra den animalske produktion⁸. For at kunne leve op til EU's Vandrammedirektiv er det derfor særligt presserende, at Danmark igangsætter ambitiøse tiltag for at reducere udledningerne fra landbrugssektoren og - ikke mindst - fra den omfattende og intensive produktion af landbrugsdyr.

Vandområdeplaner undgår at tage fat om problemets rod: Den animalske produktion

Med en årsproduktion på 134,6 millioner fjerkræ, 51,9 millioner svin og en bestand på 1,7 mio. kvæg⁹ hører Danmark til verdens største producenter af kød pr indbygger. Alene i år 2020

² Hansen, J. W. og Carstensen, J. (2021) Iltforhold. Kap 6:75-85. i: *Marine Områder 2020*. NOVANA nr 475. Aarhus Universitet. <https://dce2.au.dk/pub/SR475.pdf>

³ Markager, S. og Carstensen, J. (2021) Planteplankton og vandets klarhed. Kap 5:60-74. i: *Marine Områder 2020*. NOVANA nr 475. Aarhus Universitet. <https://dce2.au.dk/pub/SR475.pdf>

⁴ Hansen, J. W. og Carstensen, J. (2019) . Bundplanter - ålegræs og makroalger. Kap 7:76-87 i: *Marine Områder 2019*. NOVANA nr 418. Aarhus Universitet <https://dce2.au.dk/pub/SR418.pdf>

⁵ Hansen, J. W. (2021) Del 1 - Påvirkninger af de danske farvande:16-17. i: *Marine Områder 2020*. NOVANA nr 475. Aarhus Universitet. <https://dce2.au.dk/pub/SR475.pdf>

⁶ Støttrup m.fl (2020) *Registrering af fangster med standardredskaber i de danske kystområder*. Nøglefisker rapport for 2017-2019. DTU Aqua-rapport nr. 375-2020

⁷ Miljøministeriet (2021) *Forslag til Vandområdeplanerne 2021-2027*

⁸ Albrektsen, R., Mikkelsen, M.H. & Gyldenkerne (2021): Danish emission inventories for agriculture. Inventories 1985 – 2015. Aarhus University, DCE, Danish Centre for Environment and Energy. <http://dce2.au.dk/pub/SR250.pdf>

⁹ Energistyrelsen (2022) Klimastatus og- fremskrivning 2022. KF21 dataark - Landbrug. Antal dyr. <https://ens.dk/service/fremskrivninger-analyser-modeller/klimastatus-og-fremskrivning-2022>

spredte danske landmænd 460.316 tons kvælstof på danske marker, hvoraf cirka halvdelen stammede fra husdyrgødning ifølge en aktindsigt som Greenpeace har modtaget fra Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri¹⁰. En stor del af gødningen spredes på de 80 procent af markerne, der bruges til at dyrke foder til dyr i form af bl.a. korn, raps og majs¹¹. Disse afgrøder står for en betydelig del af kvælstofudledningerne fra det dyrkede areal¹².

Allerede i år 2004 udgav Aarhus Universitet en faglig udredning, hvor der blev regnet på effekten for reduktion af ammoniakemission og kvælstofudvaskning ved reduktion af husdyrproduktionen i Danmark¹³. Både i denne rapport og i en nyere rapport fra 2020 har universitetet derudover regnet på effekten af udtag af landbrugsjord til skovrejsning¹⁴. Sammen med udtag af lavbundslande er reduktion af husdyrproduktionen og skovrejsning tiltag, der sætter ind ved kilden til forurening. Rapporterne viser, at det samtidig er de tiltag, der har størst potentiale for at reducere udledningerne af næringsstoffer til miljøet. Greenpeace har sidst i dette høringssvar lavet en beregning af potentialet ved at tage disse tiltag i brug, kombineret med en overgang til økologiske produktionsmetoder.

Uden markant at reducere antallet af dyr og det areal, der bruges til intensiv dyrkning af foder, er det umuligt for Danmark at nå målet om god miljøtilstand. Greenpeace ser derfor med undren på, at Forslag til Vandområdeplanerne 2021-2027 hovedsageligt har fokus på såkaldte *end-of-pipe solutions*, hvor man fokuserer på at fjerne en del af udledningerne, efter de er sket, frem for at begrænse udledningerne ved kilderne og reducere størrelsen på den animalske produktion og produktionen af foder til dyrene.

Reduktionsbehovet er undervurderet

Greenpeace vil henlede opmærksomheden på, at Vandrammedirektivet er et minimumsdirektiv. Det betyder, at medlemslandene **som minimum** skal opfylde direktivets bestemmelser, men er frit stillede til at sikre bedre tilstand i vandområderne, end det direktivet foreskriver. I sidste ende skal Danmark altså sikre god tilstand, også hvis det viser sig, at niveauet for de nødvendige reduktioner er sat for lavt i de foreliggende vandområdeplaner.

Alligevel foreslår planen kun tiltag, der skal kunne sikre en beregnet reduktion på 10.800 tons N/år frem til 2027 gennem tiltag som etablering af minivådområder, udtagning af lavbundslande og etablering af efterafgrøder. Det på trods af, at planen selv tager udgangspunkt i et reduktionsmål på 13.000 tons N/år. Her mangler altså en reduktion på 2.200 tons/år ift. planens egen målsætning, som henlægges til et genbesøg af aftalen i år 2023/24, altså kun tre år før

¹⁰ Greenpeace aktindsigt hos Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri (2021) *Samlet forbrug af kvælstof og fosfor i husdyr-, kunst, og anden organisk gødning i planårene 2016 - 2020*. Journalnummer: 21-00-000096. 11. nov

¹¹ Dyrenes Beskyttelse og Danmarks Naturfredningsforening (2017) *Sådan Ligger Landet*

¹² Blicher-Mathiesen, G. , Olesen, J. E. og Jung-Madsen, S. (red) (2020) OPDATERING AF BASELINE 2021. DCE nr 162 <https://dce2.au.dk/pub/TR162.pdf>

¹³ Jørgensen, U. (Red.) (2004) Muligheder for forbedret kvælstofudnyttelse i marken og for reduktion af kvælstoftab. Faglig udredning i forbindelse med forberedelsen af Vandmiljøplan III.

[https://pure.au.dk/portal/files/505525/DJF_rapport_markbrug%20\(fra%20maj%202004](https://pure.au.dk/portal/files/505525/DJF_rapport_markbrug%20(fra%20maj%202004)

¹⁴ Eriksen, J. et al. (Red) (2020) Virkemidler til reduktion af kvælstofbelastningen af vandmiljøet. DCA rapport nr. 174, august 2020, rådgivning. <https://dcapub.au.dk/djfpdf/DCArapport174.pdf>

deadline. Som i tidligere tilfælde sparkes bolden til hjørne politisk, så de nødvendige reduktioner af kvælstof og andre næringsstoffer ikke foretages i tide med den klare konsekvens, at det bliver meget svært for Danmark at leve op til EU's krav om at skabe de markante forbedringer af vandmiljøets tilstand, der er nødvendige for at nå målet i senest 2027.

Planens reduktionsmål på 13.000t N/år var ellers allerede i udgangspunktet meget lavt sat. Det skyldes at målet er fastsat på baggrund af en række usandsynlige antagelser:

For det første bygger fastsættelsen af reduktionsmålet på idé om, at 4.900 tons N vil forsvinde af sig selv frem mod år 2027 gennem en såkaldt *baseline-effekt*. Intet tyder dog på nuværende tidspunkt på en sådan reduktion, da vi i de sidste ti år tværtimod har set en mindre stigning i kvælstofudvaskningen fra land¹⁵.

For det andet er der en ophobning af kvælstof i sedimentlaget på grund af mange års intens forurening. Det frigives kun langsomt, og vi kan derfor forvente, at der vil være øget baggrundsbelastning i flere år fremover. I nogle fjorde er bunden så mudret, at det kan tage flere årtier, før kvælstoffet er frigivet. Jo længere vi venter med at reducere udledningerne, jo længere vil der altså gå, til vi opnår god tilstand i vandområderne¹⁶.

For det tredje er vurderingen af, hvor meget kvælstof kysterne kan tåle, den såkaldte *målbelastning*, urealistisk høj. Målbelastningen er i planen fastsat på baggrund af et af flere mulige reduktionsscenarioer, som Aarhus Universitet og DHI har udarbejdet. Det scenarie, som Forslag til Vandområdeplanerne er baseret på, bygger på en antagelse om, at alle relevante EU-lande opfylder alle deres vedtagne reduktioner i næringsstoffilførsler. Både ift Vandområdeplanerne, Østersøhandlingsplanen (HELCOM) og lignende mål i Nordsøen (OSPAR) og NEC-direktivet¹⁷.

Det er helt urealistisk at antage, at alle andre lande skulle leve op til alle deres vedtagne reduktionsmål. Som det fremgår af Europa-Kommissionens statusrapport om Vandrammedirektivet, er der i øjeblikket store udfordringer i alle medlemslandene for at nå direktivets målsætning¹⁸.

Målet er altså helt fra udgangspunktet fastsat for lavt, da belastningen fra nabolandene bliver væsentligt højere end antaget.

Alligevel er det på baggrund af dette scenarie at Miljøstyrelsen fastsætter målbelastningen for kvælstof til kystområderne til at være 38.300 t/år. Miljøstyrelsen mener altså, at kystområderne

¹⁵ Markager, S. og Carstensen, J. (2021) Planteplankton og vandets klarhed. Kap 5:60-74. i: *Marine Områder 2020*. NOVANA nr 475. Aarhus Universitet. <https://dce2.au.dk/pub/SR475.pdf>

¹⁶ Markager, S. (2015) Naturen sætter en grænse. *Aktuel Naturvidenskab* (6) 34-39 https://aktuelnaturvidenskab.dk/fileadmin/Aktuel_Naturvidenskab/nr-6/AN6-2015-N-P-status.pdf

¹⁷ Miljø- og Fødevarerudvalget 2020-21 MOF Alm.del - Bilag 225

¹⁸ EU Kommissionen (2021) REPORT FROM THE COMMISSION TO THE COUNCIL AND THE EUROPEAN PARLIAMENT on the implementation of the Water Framework Directive (2000/60/EC), the Environmental Quality Standards Directive (2008/105/EC amended by Directive 2013/39/EU) and the Floods Directive (2007/60/EC) <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52021DC0970>

maksimalt vil kunne tåle en samlet belastning på 38.300 t/år. Således vil man *akkurat* kunne få det gennemsnitlige kystområde op i grænsefeltet mellem *moderat* og *god* tilstand, antaget at påvirkningen af kvælstof fra nabolandene er minimal. Dette vil ikke være nok til at sikre god tilstand i alle områder i overensstemmelse med direktivets bestemmelser. Det skyldes, at vandområder er dynamiske. Nogle områder vil hurtigt kunne opnå god status, mens andre områder kræver en væsentlig større indsats.¹⁹

Opfordringer fra Greenpeace

Som vist er Miljøministeriets forslag til vandplanerne 2021-2027 utilstrækkelige i forhold til at kunne opnå Vandrammedirektivets mål om god økologisk og kemisk tilstand i de danske kystområder. Den primære årsag er, at planerne ikke adresserer den voldsomme produktion af landbrugsdyr og foder, som er årsag til størstedelen af udledningerne. Uden at reducere i antal af dyr og tage foderareal ud af drift, kan Danmark ikke nå i mål.

Greenpeace opfordrer derfor til at Vandplanerne inkluderer følgende tiltag:

- **En markant reduktion af den animalske produktion.** Greenpeace anbefaler at reducere antallet af landbrugsdyr med mindst 50 procent frem mod 2030, og have en målsætning om at reducere produktionen yderligere frem mod 2040. Målet frem mod 2027 skal være at bringe antallet af husdyr ned på eller under det niveau, der svarer til den mængde næringsstoffer, som økosystemerne kan bære.
- **Udtag af landbrugsjord fra dyrkning til genetablering af natur og skov.** Ved at reducere den animalske produktion med 50 procent vil Danmark kunne frigøre 1 million hektar foderareal til andre formål. Det vil kunne sikre udtagning af 100.000 ha lavbundslande, samt etablering af 210.000 ha ny skov, 100.000 ha vild natur og 50.000 ha permanente græsarealer. Tiltag, der hver især vil have en stor positiv effekt på at begrænse næringsstofudvaskningen.
- **Mindre foder til dyr og mere plantebaseret mad til mennesker.** En del af det frigjorte foderareal vil kunne bruges til at fordoble arealet af planteafgrøder, der produceres til menneskemad. Samtidigt vil vi gradvist kunne øge andelen af dansk proteinfoder til de dyr, der er tilbage i landbruget og udfase importen af soja til foder. Det vil have en positiv effekt ift at begrænse udledninger af næringsstoffer, herunder også fosfor, og bringe næringsstofkredsløbet i balance. Samtidig undgår dansk landbrug at lægge beslag på store landområder i Sydamerika og dermed være medansvarlige for skovrydning og naturødelæggelser globalt.²⁰

¹⁹ Markager, S. (2015) Naturen sætter en grænse. *Aktuel Naturvidenskab* (6) 34-39
https://aktuelnaturvidenskab.dk/fileadmin/Aktuel_Naturvidenskab/nr-6/AN6-2015-N-P-status.pdf

²⁰ Rådet for Grøn Omstilling (2021) Notat: Fra importeret soja til dansk protein
http://fremtidenslandbrug.dk/wp-content/uploads/2021/02/Notat_fra_importeret_soja_til_dansk_protein190221.pdf

- **Omstilling til økologiske dyrkningsmetoder** uden brug af kunstgødning og med fokus på recirkulering af næringsstoffer, hvorved der sikres mindre tab og udvaskning af næringsstoffer til vandmiljøet. Ved omstilling til økologisk drift reduceres kvælstoftabet fra rodzonen med 12-13 kilo kvælstof per ha per år.²¹ Ved at øge det økologiske areal med 0,54 mio. ha, kan man dermed sænke kvælstof-udledningen med ca. 6750 tons/år. Med en omlægning af 1 mio. ha til økologi, ville man opnå en reduktion på 12.000-13.000 tons N per år.

En markant reduktion af den intensive animalske produktion vil ikke blot medføre, at Danmark vil kunne leve op til Vandrammedirektivet. Den vil også afføde en række andre positive effekter:

- Den reducerede næringsstofforurening vil bidrage til, at Danmark også vil blive i stand til at leve op til Habitatdirektivet og NEC-Direktivets bestemmelser.
- Udledningen af metan og lattergas vil blive kraftigt reduceret, hvilket vil hjælpe Danmark med at nå målet om klimaneutralitet senest i 2050 og delmålet om 70 procent reduktion i 2030.
- Forurening med tungmetaller som kobber og zink vil blive nedsat.
- Etablering af skov og natur vil give plads til højere biodiversitet og et fald i den atmosfæriske kvælstofdeposition vil føre til, at sensitive arter vil få lettere ved at etablere sig. Derudover vil større skov- og naturarealer bidrage til opnåelsen af Danmarks klimamål ved at skabe negative emissioner, hvor kulstof fra atmosfæren bindes og lagres i biomasse og jord.
- Risikoen for udviklingen af zoonoser og antibiotikaresistens vil blive nedsat, ligesom en reduktion af antallet af husdyr vil give færre lugtgener og sundhedsproblemer for naboer til husdyrbedrifter.
- En reduktion af antallet af husdyr vil øge Danmarks bidrag til fødevarerens sikkerheden globalt, idet frigørelsen af foderarealer vil give plads til at producere mere plantebaseret mad til mennesker, herunder brødkorn og bælgrugter. Herved vil vi kunne mætte flere munde i verden end ved den store animalske produktion, der kendetegner dansk landbrug i dag.

²¹ Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri (2021), Teknisk gennemgang. Økologi; Tal og fakta. Slide 3.
https://fvm.dk/fileadmin/user_upload/FVM.dk/Dokumenter/Landbrug/Tekniske_gennemgange_-_Landb.forh._2021/OEkologi/Slideshow_50_-_OEKologi__Tal_og_fakta__FVM_.pdf

Beregning af potentiale for reduktion af kvælstofudledning med Greenpeace' opfordringer

I Greenpeace-notatet *Hvordan indfries 70%-målet i 2030* foreslås op til 2030 bl.a. en gradvis halvering af antallet af køer og svin, en skovrejsning på 0,21 mio. ha, udtag af landbrugsjord til natur på 0,1 mio. ha, samt omstilling af 0,54 mio. ha til økologisk drift.²²

Disse tiltags skønnede effekter for kvælstof-reduktion er i 2030:

Reduktion af husdyrproduktionen skønnes at give en reduktion i kvælstofudledningen på 225-340 tons N per procent reduktion af husdyr-antallet.²³ Med en gradvis halvering af husdyrbestanden (køer og svin) giver det en **reduktion på 11.250 - 17.000 tons kvælstof i 2030.**

Skovrejsning skønnes at give en reduktion af kvælstof på 53 kg N/ha.²⁴ Med gradvis skovrejsning på 21.000 ha/år fra 2020 - til i alt 0,21 mio. ha i 2030 giver det en **reduktion på 11.130 tons kvælstof i 2030.**

Udtag af landbrugsjord skønnes at give en reduktion på 49 kg N/ha.²⁵ Med udtag af udtag af 0,1 mio. ha landbrugsjord til natur giver det en **reduktion på 4.900 tons kvælstof i 2030.**

Overgang til økologi skønnes at give en kvælstof-reduktion på 12-13 kg N/ha.²⁶ Med gradvis omlægning af 0,54 mio. ha til økologi giver det en **reduktion på 6.480 - 7.020 tons kvælstof i 2030.**

Selvom der kan være tale om overlap mellem tiltagene, så er summen af disse fire tiltag en kvælstof-reduktion på **33.769-40.050 tons kvælstof i 2030.** En skønnet samlet **kvælstof-reduktion i 2027 vil være 21.400-25.800 tons kvælstof.**²⁷

Som det ses af ovenstående, er de tiltag, der uden sammenligning vil have størst effekt på reduktion af kvælstofudledningerne, reduktion af husdyrproduktionen og skovrejsning. Tilsammen vil disse to tiltag kunne give en reduktion af udledningerne på 22.000-28.000 tons i 2030, og en reduktion på 13.400 - 17.500 tons i 2027.

²² Greenpeace (2020) *Hvordan indfries 70%-målet i 2030.*

<https://www.greenpeace.org/static/planet4-denmark-stateless/2021/03/9954f260-greenpeace-indspil-s%C3%A5dan-indfries-70-procentsm%C3%A5let-i-2030.pdf>

²³ Jørgensen, U. (Red.) (2004) Muligheder for forbedret kvælstofudnyttelse i marken og for reduktion af kvælstoftab. Faglig udredning i forbindelse med forberedelsen af Vandmiljøplan III, side 228-229.

[https://pure.au.dk/portal/files/505525/DJF_rapport_markbrug%20\(fra%20maj%202004](https://pure.au.dk/portal/files/505525/DJF_rapport_markbrug%20(fra%20maj%202004)

²⁴ Eriksen, J. et al. (Red) (2020) Virkemidler til reduktion af kvælstofbelastningen af vandmiljøet. DCA rapport nr. 174, august 2020, rådgivning. Side 162. <https://dcapub.au.dk/djfpdf/DCArapport174.pdf>

²⁵ Ibid., side 124.

²⁶ Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri (2021), Teknisk gennemgang. Økologi; Tal og fakta. Slide 3.

https://fvm.dk/fileadmin/user_upload/FVM.dk/Dokumenter/Landbrug/Tekniske_gennemgange_-_Landb.forh._2021/OEkologi/Slideshow_50_-_OEologi__Tal_og_fakta__FVM_.pdf

²⁷ 50% af effekten ved skovrejsning og 70% af effekten af de tre andre tiltag i forhold til effekten i 2030.

Med andre ord, så vil de tiltag, som vi anbefalede i Greenpeace-notatet *Hvordan indfries 70%-målet i 2030*, hvis de blev gennemført, kunne give den størrelsesorden reduktion i kvælstof-udledningen på 13.000 tons, der som minimum skal leveres i 2027.

Med venlig hilsen

Arendse Marie Gulløv
Landbrugspolitisk rådgiver
arendse.gulloev@greenpeace.org
Mobil: 30 27 60 66

Tarjei Haaland
Klima- og energipolitisk rådgiver
tarjei.haaland@greenpeace.org
Mobil: 28 10 90 53

Kristine Modvig Clement
Kampagneleder for landbrug og skov
kristine.clement@greenpeace.org
Mobil: 52 19 12 91